

τῶν ἔργων του. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τοῦ Σαίξπηρου τὸ πρᾶγμα εἶνε ὅλως διάφορον: δὲν εἶνε δυνατόν, μᾶς λέγουσιν, νὰ ἦτο μέγας ποιητὴς ὁ Σαίξπηρος, διότι ἦτο φιλοχρήματος!

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο ἐπιχείρημα, ὅτι ὁ Σαίξπηρος ὡς ἡθοποιὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν καὶ διὰ τοῦτο πρέπει γὰρ ἦτο τοκογλύφος, εἶνε σαθρότατον. Ὁ 'Ριχάρδος Burbage, ὁ 'Ερρίκος Condell, καὶ αὐτὸς ὁ Heminge, ἡθοποιοὶ ὄντες, ἀπέκτησαν χρήματα, ὡσαύτως δὲ ὁ Marlowe, ὁ Greene καὶ ὁ Peele ὡς δραματουργοί. Ἄν δὲ οὗτοι ἀπέθανον πτωχοί, διότι ἦσαν ἄσωτοι καὶ σπάταλοι, οὐδαμῶς τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Σαίξπηρος δὲν ἦτο ποιητὴς, διότι ἦτο οἰκονόμος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν ἐξάγεται, ὅτι οὔτε ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν οὔτε ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦμεν περὶ τοῦ βίου τοῦ Σαίξπηρου δυνάμεθα εὐλόγως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Σαίξπηρος ἦτο ἢ πάρα πολὺ ἀμαθὴς (ὅτι δὲν ἦτο σοφὸς ὡμολογήσαμεν ἀνωτέρω) ἢ ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν ἀνίκανος νὰ συγγράψῃ τὰ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα δράματα.

Ἄλλ' ὑπολείπεται ἤδη καὶ ἓν ἄλλο ζήτημα: Πῶς διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ σύγχρονοί του; ἀνεγνώριζον αὐτὸν πράγματι ὡς ποιητὴν ἢ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ἀπατεῶνα; Ἡ πρώτη ἐγγραφὸς μνεία τοῦ Σαίξπηρου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Greene ἐν τινι λιβέλλῳ ἐκ τοῦ ἔτους 1592. Ἐν τῇ λιβέλλῳ τούτῳ ψέγεται ὁ Σαίξπηρος, ὡς στολιζόμενος μὲ ξένα πτερὰ (δηλ. μὲ ξένους καλὰ μους: μὲ ξένας γραφίδας). Ἄλλ' ὁ Greene εἶνε πρόδηλον ὅτι ἐφθόνην τὸν νεαρὸν ποιητὴν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ βασισθῶμεν εἰς τὴν κρίσιν ἐνὸς φθονεροῦ ἀντιπάλου. Οὐχ ἦρτον ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Σαίξπηρος εἰς τὰ πρῶτά του δράματα ἐμμεῖτο, ἴσως δὲ καὶ ἀπλῶς ἐπεξεργάζετο καὶ διεσκεύαζεν προηγούμενα ἔργα ἄλλων ποιητῶν. Τὴν πολλὰκις γενομένην ταύτην μομφὴν κατὰ τοῦ Σαίξπηρου δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ν' ἀντικρούσωμεν, ἀλλὰ παραδεχόμεθα ὡς ὀρθήν.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ Σαίξπηρος δὲν ἐγεννήθη ἀμέσως τέλειος ποιητὴς ἀλλ' ἠναγκάσθη ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι νὰ περάσῃ τὰ ἔτη τῆς μαθητείας του μέχρις οὗ γείνη ἀριστοτέχνης. Ὅπως ὁ Λέσσιγγ καὶ ἄλλοι μεγάλοι ποιηταὶ τῆς Γερμανίας ἐπεξεργάζοντο κατ' ἀρχὰς καὶ διεσκεύαζον ἢ ἐμμοῦντο ξένα ἔργα, οὕτω καὶ τοῦ Σαίξπηρου ὁ «'Ερρίκος VI» ὁ «Τίτος Ἀνδρόνικος», ἡ «κωμωδία τῶν πλανῶν» ἢ «τιδασσευθεῖσα ἰσχυρογνῶμων γυνή» εἶναι μεταποιήσεις καὶ μιμήσεις προγενεστέρων ἔργων ἄλλων ποιητῶν. Ἄλλ' οἱ μεγάλοι τῆς Γερμανίας δραματικοὶ ποιηταί, οἵτινες ἤρχισαν μὲ μιμήσεις καὶ μεταποιήσεις ξένων ἔργων, δὲν ἔμειναν

καθ' ὅλον τὸν βίον των ἀπλοὶ μιμηταί: διατὶ δὲ νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ Σαίξπηρου;

Μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Σαίξπηρου καὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν δραμάτων του, εὐρίσκομεν τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ μνημονεύμενον ὑπὲρ τὰς τριάκοντα φορὰς παρὰ τοῖς συγχρόνοις του. Πάσαι δὲ αἱ μαρτυρίαι αὗται συμφωνοῦσιν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Σαίξπηρος ἦτο διασημότερος δραματουργός, οὐδεὶς δὲ γίνεται ὑπαινιγμὸς ἀμφιβολίας περὶ τούτου, ἂν τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα του διαδεδομένα δράματα συνεγράψαν πράγματι ὑπ' αὐτοῦ ἢ ὑπ' ἄλλου τινός. Πρὸ πάντων ἀδιαφιλονίκητος εἶνε ἡ μαρτυρία τοῦ Meres (1598), ὅστις ἐν τῷ «Θησαυρῷ τῆς σοφίας» (Palladis tamia) λέγει: «Ὅπως ἐπιστεύετο ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Εὐφόρβου ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἐν τῷ Πυθαγόρᾳ,

οὕτω ζῇ καὶ ἡ εὐφυολόγος ψυχὴ τοῦ Ὀβιδίου ἐν τῷ ἡδυνεῖ καὶ μελιγλώσσῳ Σαίξπηρῳ: τοῦτο ἀποδεικνύουσιν ἡ «Ἀφροδιτὴ καὶ ὁ Ἄδωνις» αὐτοῦ, ἡ «Λουκρητία» του, τὰ μελιηδῆ (sugred) σονέττα του, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ εἰς φιλικοὺς κύκλους. Ὅπως ὁ Πλάυτος καὶ ὁ Σενέκας θεωροῦνται ὡς οἱ ἀριστοὶ κωμικοὶ καὶ τραγικοὶ ποιηταὶ τῶν Ῥωμαίων, οὕτω καὶ ὁ Σαίξπηρος μεταξὺ τῶν Ἀγγλῶν κωμικῶν καὶ τραγικῶν κατέχει τὴν διαπρεπεστάτην θέσιν: ὡς πρὸς τὴν κωμωδίαν, ἀποδεικνύουσι τοῦτο οἱ «εὐγενεῖς τῆς Βερόνης» ἢ «κωμωδία τῶν πλανῶν», ὁ «ἀπολεσθεὶς κόπος τοῦ ἔρωτος», ὁ «κερδηθεὶς κόπος τοῦ ἔρωτος», τὸ «ὄνειρον Δερρινῆς νυκτός» καὶ ὁ «ἐμπορος τῆς Βενετίας». Ὡς πρὸς τὴν τραγωδίαν δέ, ὁ «'Ριχάρδος Β'», ὁ «'Ριχάρδος Γ'», ὁ «'Ερρίκος Δ'», ὁ «βασιλεὺς Ἰωάννης», ὁ «Τίτος Ἀνδρόνικος» καὶ ὁ «Ῥωμαῖος καὶ Ἰουλίᾱ». Ὅπως ὁ Αἰτίος Στόλων

λέγει ὅτι αἱ Μοῦσαι, ἂν ἤθελον νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν λατινικὴν, θὰ ὠμίλουν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτου, οὕτω λέγω καὶ ἐγὼ ὅτι αἱ Μοῦσαι θὰ μετεχειρίζοντο τὸ εὐγενὲς λεκτικὸν τοῦ Σαίξπηρου, ἂν ἤθελον νὰ ὁμιλήσωσιν ἀγγλιστί.»

Μεγαλῆτερον ἔπαινον οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ κάμῃ εἰς ποιητὴν, ὁ δὲ Meres δὲν ἦτο ἄγνωστός τις παρὰ τοῖς συγχρόνοις του, ἀλλ' ἔχαυε μεγάλην φήμην ὡς καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὁξφόρδης.

Καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ ἐπιγραφή:

Judicio Pylium, genio Socratem, arte Maronem
Terra tegit, populus maeret, Olympus habet.

ἀνεγνώσκετο ὑπὸ πάντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Στρατφόρδης, οὐδεὶς δὲ ἠμφισβήτησέ ποτε ὅτι ὁ ποιητὴς ἦτο ἄξιος τῆς ἐπιγραφῆς ἐκείνης.

Ἀλλὰ πῶς κατήντησαν εἰς τὸν Βάκωνα; διατὶ ἀκριβῶς τὸν Βάκωνα ἐθεώρησαν ὡς τὸν ποιητὴν τῶν Σαίξπηρειων δραμάτων; Μόνον καὶ μόνον διότι ἐνόμιζον